

Pentti Pylkön alustus Pylkön Sukuseuran 20-vuotisjuhlassa 13.8.2017 Kirkonkylän koululla

Suomi 100 ja Pylköt

Arvoisat sukulaiseni!

”Meähä meä niile ne vahtipaikat neuvoim”, kertoi vuonna 1894 syntynyt isäni Antti Pylkkö. Ratasalosta kotoisin olleena hän tunsu Kuolimon saaret ja muut lähitienoot kuin omat taskunsa, joten hänen paikallistuntemuksestaan oli arvokasta apua maan laillisen hallituksen joukkojen ryhtyessä lyömään tulppaa Savitaipaleen kirkolle helmikuun viimeisenä päivänä vuonna 1918 hyökänneiden punaisten etenemiselle.

Miten tällaiseen tilanteeseen oli jouduttu? Miten oli mahdollista, että jo sukupolvien ajan itsenäisestä isänmaasta unelmoineet suomalaiset, itsenäisyyden vihdoin saavutettuaan olivat jakautuneet kahteen leiriin, joista toinen – punaiset – olivat nousseet kapinaan maan laillista hallitusta vastaan? Ja kaiken lisäksi veljeilivät Suomea vuosikymmeniä sortaneiden vieraan vallan sotilaiden kanssa?

Tilanteen selittämiseksi on syytä siirtyä ajassa parikymmentä vuotta taaksepäin, 1800-luvun loppuvuosille, jolloin isäni juoksenteli Ratasalon kujasilla pikkupoikana.

Venäjän vallan alle vuonna 1809 joutunut Suomi oli saanut elää ja kehittyä lähes rauhassa aina vuosisadan lopulle saakka. Varsinkin Kaakkois-Suomi ja siihen kuulunut Savitaipale sai tuntea mahtavan naapurivaltakunnan pääkaupungin Pietarin vetovoiman, jonne Suomessa tuotettua tavaraa, varmaan myös Pylkön seppien taidokkaita taonta- ja valutuotteita, virtasi solkenaan. Isänikin kertoi käyneensä vielä ennen kapinaa myymässä Pietarissa isoisäni kanssa tekemiään aisakelloja ja kulkusia.

Helmikuun manifesti

Mutta mitä lähemmäs loppuaan 1800-luku eteni, sitä enemmän synkkiä pilviä alkoi kerääntyä Suomen taivaalle. Isovenäläisyys – panslavismi – alkoi nostaa päätään ja heittää vihamielisiä katseita Suomen suuntaan.

Isäni syntymävuotena 1894 Venäjän valtaistuimelle nousi heikko, muiden johdateltavissa oleva hallitsija, Nikolai II, jonka aikana Suomessa alkoi niin sanottu ensimmäinen sortokausi. Sen aikainen vakavin hyökkäys Suomen oikeuksia ja asemaa vastaan ilmeni 15. helmikuuta 1899 annetussa Helmikuun manifestissa, joka loukkasi

syvästi Suomen perustuslaillisia oikeuksia ja kavensi ratkaisevasti Suomen autonomiaa eli sisäistä itsenäisyyttä. Manifestiin sisältyi muun muassa Suomen oman sotaväen lakkauttaminen.

Tietämättä sitä, että Suomen kenraalikuvernööriksi elokuussa 1898 valitulla Nikolai Bobrikovilla oli tänne tullessaan takataskussaan itse keisarin hyväksymä Suomen venäläistämishjelma, päätettiin ryhtyä laajamittaisiin toimiin, jotta keisari saataisiin perumaan manifestin. Laadittiin niin sanottu Suuri adressi, jonka allekirjoittajiksi pyrittiin saamaan mahdollisimman suuri määrä Suomen kansalaisia. Nimien kerääjät lähtivät liikkeelle ympäri Suomen maata ja joku heistä tuli Savitaipaleellekin.

Monet Pylkötkin allekirjoittivat päivämäärällä 5.3.1899 adressin, joka on tallennettuna Kansallisarkiston kokoelmiin. Sieltä löytyvät ainakin seuraavat nimet: Juho Pylkkö talollinen, Juonas Pylkkö talollinen, Aatami Pylkkö talollinen, Juhana Pylkkö talollinen, Annavappu Pylkkö talollinen, Daniel Pylkkö talollinen, Juho Pylkkö talollinen, Rikina Pylkkö talollinen, Tuomas Pylkkö talollinen, Anna Pylkkö talon emäntä, Ristiina Pylkkö talollinen (s. 891), Antti Pylkkö talollinen (897), Ristiina Pylkkö itsellinen (898).

Nimiä Suureen adressiin kertyi koko maassa 522.931 kappaletta, joista Savitaipaleelta yli 2000 nimeä. Suuri lähetystö lähti viemään sitä keisarille, mutta tämä ei suvainnut ottaa sitä edes vastaan.

Muistona helmikuun manifestista on Saimaan rantakallioissa yhä näkyvä ”valarikon viiva” muistona keisarin rikkomasta hallitsijavalasta. Vesi oli vuoden 1899 kesällä erityisen korkealla.

Suomen kansa oli tuolloin todella yksimielinen. Yhteen hiileen puhaltaen se halusi torjua maan vapautta ja jopa olemassaoloa uhkaavan vaaran.

Kahtiajako

Mikä jakoi Suomen kansan niin perusteellisesti kahtia, valkoisiin ja punaisiin, että vajaan 20 vuoden kuluttua nämä tähtailivät toisiaan kiväärin piippuja pitkin ja vartiopaikkoja oli järjestettävä vastapuolen silmälläpitämiseksi?

En katso tarpeelliseksi paneutua tässä yhteydessä sen tarkemmin Suomen Sosialidemokraattisen puolueen historiaan kuin toteamalla, että Forssassa vuonna 1903, siis äitini syntymävuotena, pidetyssä kokouksessa puolueelle laadittiin ohjelma jonka tavoitteena oli yksityistuotannon ja yksityisomaisuuden lopettaminen ja

siirtäminen kansan omaisuudeksi. Keinona päämäärään pääsemiseksi oli valtiollisen vaikutusvallan saaminen työväenluokan käsiin, siis sosialismi.

Työvälineinä heillä oli työväen lehdistö ja pitkin maata kiertävät agitaattorit. Savitaipaleelle tuli Lappeenrannassa ilmestynyt Kansan Ääni ja ainakin August Vatanen-niminen agitaattori, jotka julistivat täällä sosialismin ilosanomaa. Sen ytimenä oli vihan ja katkeruuden lietsonta omistavaa kansanosaa, niin sanottuja porvareita kohtaan.

Näihin historian pyörteisiin joutuivat myös Pylköt. Useimmat heistä valitsivat päämääräkseen maan laillisten olojen turvaamisen, mutta osa niitten kumoamisen kapinan ja vallankumouksen avulla.

Se seikka, että hallituksen joukot onnistuivat kukistamaan kapinan, pelasti ja turvasi Suomen itsenäisyyden ja jopa olemassaolon.

Luen otteen Kansallisarkistoon tallennetuista poliisikonstaapeli Taavetti Pylkön muistelmista (s. 26.2.1896, isä Juho Pylkkö, äiti Regina s. Julku).

”Muistan varsin hyvin sen yön kun punaiset lähestyivät Taavetista tulevaa maantietä pitkin Savitaipaleelle. Kun he olivat päässeet noin kymmenen kilometrin päähän Savitaipaleen kirkkoa, niin alkoivat ammunnan tykeillä kirkonkylää kohden, kun tykkituli oli silloin vielä kaikille tuntematonta ja laukaukset hyvin kuuluivat minunkin kotiini, vaikka asuinkin 10 km. kirkon pohjoispuolella, niin heräsivät kaikki vanhemmatkin ihmiset tykkien jyskeeseen ja kyllä se kaikkien mielestä oli kauheata...

Ennen punaisten tuloa tuli lakkaamatta pakolaisia, pääasiassa hevoisia ja miehiä loppumattomana jonona ja kun pakolaisten matka suurimmalta osaltaan jatkui pohjoista kohden pitkin Kuolimon järveä Partakoskelle päin ja siis aivan kotini ohitse, niin liityin pakolaisiin ja tulin kotiin samassa rytäkässä...

Kun viestit punaisten hirmutöistä ennättivät, niin pakomatulle läksimme mekin kotoani, kaksi vanhempaa veljeäni ja isäni. Viljaa otettiin mukaan niin paljon kuin se suinkin oli mahdollista yhdellä hevosella melkein umpitietä... ajoimme Sorvalampi nimiseen sydänmaa taloon, jonne yövyimme sitten... Vanhemmat veljeni menivät sotahommiin.

Kun valkoiset kohta miehittivät Pylkönniemen ja Lehtisensaaren, niin pääsin minäkin takaisin kotiini Pylkönniemelle jossa sitten toimin paikallistuntijana ja oppaana koko taistelun ajan...”

Taavetti Pylkkö jatkaa, että valkoisten etujoukkoja sijoittui hänen kotiinsa, mukaan lukien esikunta sekä ruokala. Sairastettuaan lavantaudin Taavetti määrättiin sanitääriksi Kallion eli Savitaipaleen pataljoonan 4. komppaniaan.

Yksi Pylkön taloissa majailleista joukoista oli Puumalan joukkue, jonka johtajana oli Puumalan nimismies Lauri Schlüter. Joukkueeseen kuulunut koululainen Väinö Soveri kehuu päiväkirjassaan Pylkön talojen siisteyttä ja viihtyisyyttä ja valittaa, että maaliskuun 21. päivänä joukkue siirrettiin Pylköltä Junnolle, joka sijaitsee noin kilometrin päässä Pylköltä Partakoskelle päin. Talon isäntä ja emäntä olivat hänen mukaansa silmäpuolia, hiljaisia ja vaatimattomia ihmisiä. Puumalalaisten tilalle Pylkön taloon marssi voimistelunopettaja Elis Antikaisen johtama Iisalmen komppania, joka osallistui 23.maaliskuuta käytyyn Kärnän taisteluun.

Huhtikuun lopulla Savitaipaleen ja Kyminlaakson pataljoonat, jotka olivat saaneet tuekseen Pietarsaresta lähteneet 3. ja 15. tykistöpatterit, valmistautuivat valtaamaan Savitaipaleen kirkonkylän. Tähän sotatoimeen liittyen Kallion komppania ja sen mukana Taavetti Pylkkö eteni huhtikuun 22. päivän iltana Koskimiehen talojen kautta Ruuskopin eli Summasen taloon, josta se yötä myöten jatkoi matkaa Hyrkkälään.

Sieltä se marssi Rikosillan kautta Lappeenrannan tielle ja levittäytyi ketjuun tien molemmin puolin. Valkoisten tykistön antaman keskityksen jälkeen komppania hyökkäsi päin Kansakoulun mäellä sijaitsevia punaisten asemia. Tietämättä niitten tarkkaa sijaintia komppania joutui punaisten tuliylläköön kohteeksi menettäen heti noin 20 miestä kaatuneina ja haavoittuneina.

Kaatuneiden joukossa olivat muun muassa komppanianpäällikkö Aleksander Kallio ja varapäällikkö, 16-vuotias koululainen Jarl Thieleman, joka kaatui Mustalammen ourussa, ja joka oli Lamposen taistelussa kaatuneen Savitaipaleen suojeluskunnan päällikön Evald Ståhlen poikapuoli.

Taavetti Pylkkö kertoo, että kun komppania vihdoin pääsi lepoon, siinä oli taistelukuntoisia miehiä jäljellä tuskin puoltakaan. Hänen sotatiensä jatkui Savitaipaleen kirkonkylän valtauksen jälkeen Heituinlahden kautta Huopaistenvirrälle ja sieltä Taavetin, Kaipiaisen ja Sippolan kautta Haminaan, jonne komppania saapui toukokuun 3. päivänä, ja joka antautui taisteluitta. Isäni osallistui vapaussotaan Kalle Kainuvaaran eli Savitaipaleen pataljoonan 2. komppaniassa.

Eheytyminen

Elämä jatkui kapinan tultua kukistetuksi. Sodan molempien osapuolten oli sopeuduttava elämään toistensa kanssa, sillä asuttiinhan saman valtakunnan rajojen sisäpuolella.

Pylköt ahersivat pajoissansa, läävissänsä, pelloillansa ja metsissänsä, jotkut seilasivat Saimaan hinaajissa. Elettiin 1920-luvun taloudellisen nousun ja yhteiskunnallisen eheytyksen aika, koettiin 1930-luvun alkuvuosien maailmanlaajuinen pula-aika, mutta siitäkin selvitettiin. Yhä näkyvänä maamerkkinä sukumme kättentöistä rakennusmestari Tauno Pylkkö pystytti Savitaipaleen ensimmäisen kivitalon kirkon viereen sen länsipuoliseen rinteeseen. Se on asuintalo, jonka alakerrassa toimi ainakin 1950-luvulla kirjakauppa.

Talvisota

Vuosikymmenen lopulla idän suunnasta alkoi jälleen puhaltaa kolea viima. Idän jättiläinen päätti toteuttaa vuonna 1918 epäonnistuneen Suomen valloituksen. Se hyökkäsi Mainilan laukauksia tekosyynä käyttäen pienen naapurimaansa kimppuun massiivisin voimin tavoitteenaan marssia kahdessa viikossa Helsinkiin ja katkaista Suomi-neito vyötärön kohdalta poikki. Yritys ei onnistunut. Suomalaiset sotilaat taistelivat talvisodassa urhoollisesti rinta rinnan riippumatta siitä, kenen joukoissa he tai heidän isänsä olivat vuonna 1918 seisoneet.

Suomen itsenäisyys oli pelastettu toisen kerran, mutta kovalla hinnalla ja raskain uhrein. 105 päivää kestäneessä talvisodassa kaatui 112 savitaipalelaista nuorta miestä, heidän joukossaan kolme Pylkköä; Arvi, Eelis ja Erkki.

Jatkosota

Reilun vuoden kuluttua talvisodan päättymisestä maamme itsenäisyys joutui kolmannen kerran ankaralle koetukselle, mutta se säilyi taas. Yli kolme vuotta kestäneen jatkosodan uhreina menehtyi noin 180 savitaipalelaista nuorta miestä. Kaatuneiden joukossa oli taas Pylkköjä, nimittäin Eino ja Veikko.

Monien sodasta hengissä selvinneiden Pylkköjen joukossa oli vuonna 1923 syntynyt veljeni Olavi. JR 49:n riveissä hän osallistui muun muassa Siiranmäen ja Vuosalmen raskaisiin torjuntataisteluihin. Sain muutama vuosi sitten seurata pienen pätkän hänen sotataivaltaan Lappeenrannan Paasikivi-seuran tekemän sotahistoriallisen matkan myötä. Siiranmäen rinteiltä poimin taskuuni tämän valkoisen kiven, jota säilytän hänen muistonaan.

Arvoisat sukulaiset!

Kerron lopuksi lyhyesti joitakin omia muistoja lapsuuteni ajalta sen havainnollistamiseksi, millaisen muutoksen Suomi on elinaikanani kokenut.

Olen syntynyt jatkosodan alkuvaiheen aikana Nikkilän kylässä sijaitsevassa pienessä mökissä. Muistan sota-ajalta monia asioita, muun muassa sen, miten äiti varoitti kylän yli Mikkeliä kohti lentävistä venäläisistä pommikoneista. Nälkää en muista lapsuuteni aikana nähneeni.

Heti jatkosodan päätyttyä isä osti pienen maalaistalon Taipalsaaren Pönniälän kylästä Saimaan rannalta. Muuttokuorma kulki sinne Nikkilästä Antti Pettiseen kuorma-auton kyydissä. Minä sain istua äitini sylissä auton kopissa.

Talossa oli peltoa muutama hehtaari ja maata viljeltiin perinteisin menetelmin. Lannoitteena käytettiin navettaan eli leävään talven aikana kasautunutta lehmän sonnan ja kuivikkeena käytetyn oljen muodostamaa seosta, joka vietiin hevosen vetämällä kaksipyöräisillä kärryillä pellolle ja levitettiin sontahangolla heittämällä niin että jytke kävi. Pelto muokattiin hevosen vetämällä kyntöauralla, jota sanottiin ”vältiksi”, ja pyöriväsiipisellä äkeellä, jota kutsuttiin ”hankmoksi”. Viljan siemenet kylvettiin peltoon käsin.

Vilja, niin ruis kuin toukoviljatkin, leikattiin sirpillä ja sidottiin käsipelissä lyhteiksi, jotka koottiin pellolle kuhilaiksi ja kymmeniekoiksi. Lyhteitten sitomiseen ja maahan varisseitten tähkäpäitten keräämiseen osallistuivat myös lapset, siis myös minä.

Ruiskuhilaat vietiin hevosvetoisilla nelipyöräkärryillä riihen parsille kuivumaan. Riihen nurkassa olevaa kiviunia lämmitettiin ja näin valmistunut puintierä, ahos, puitiin käsin lonksutettavilla varstoilla.

Kylässä oli yksi puimakone, Lamminpään Tuomaksen, jolla puitiin toukoviljat ja myös osa ruista. Porilainen moottori pyöritti puimakonetta poksutellen pakoputkestaan tuhteja savurenkaita taivaalle.

Sähköjä kylässä ei ollut, valon antoivat öljylyhdyt. Oltiin jokseenkin omavaraisia. Elintarpeet saatiin omasta maasta ja järvestä kaloja. Kaupasta ostettiin sokeria, suolaa, sikuria, korviketta ja paloöljyä – ja onkea varten karhunlankaa ja ongenkoukkuja. Onkien lyijypainot löytyivät Leikonmäen rinteessä sota-aikana sijainneen ampumaradan maastosta. Rahaa ei paljoa ollut, eikä sitä paljoa tarvittukaan.

Autoja kylässä ei ollut eikä montaa polkupyörääkään. Kesällä liikuttiin jalkapatikassa ja hevoscärryillä, talvella hiihtäen ja hevosen vetämässä reessä. Lappeenrantaan eli kaupunkiin tai kirkolle pääsi Leviältä mäeltä linja-autolla. Aiempina vuosina laiva oli poikennut Laitursaarella.

Liikuntaa me lapset harrastimme jatkuvasti ja oma-aloitteisesti. Juostiin, hypättiin pituutta, korkeutta ja seivästä, työnnettiin kuulaa (pyöreä kivi), heitettiin keihästä, uitiin ja hiihdettiin sekä pelattiin potkupalloa korpisäännöillä. Juoksuajat mitattiin naapurin herätyskellolla, jonka alareunassa oli pieni sekuntiviisari.

Aikuisia ei urheiluharrastuksissamme ollut läsnä, eikä heitä paikalle kaivattukaan.

Yksi erityinen piirre Pönniälän kyläyhteisössä oli. Sodassa mukana olleet miehet, sotaveteraanit, kokoontuivat nimittäin melko usein milloin mihinkin taloon tai kesäisin kylän keskellä sijaitsevalle Havikonaholle muistelemaan sotatapahtumia. Me pikkupojat hankkiuduimme tuota pikaa kuuntelemaan, miten tykit jyskivät ja kiväärit paukkuivat heidän kertomuksissaan. Se oli terapiaa sodan kauhuja kokeneille miehille. Mieleepi on jäänyt, miten loistavia tarinankertojia talojen isännät ja aikamiespojat olivat.

Olen muistellut lapsuuden aikojani Pönniälässä nostalgiaa tuntien. Tiedän, ettei elämä ollut vanhemmille ihmisille läheskään aina auvoista auringossa leikkotelua, mutta meille lapsille tai ainakin minulle se merkitsi lähes puoliparatiisia.

Tunnen syvää kiitollisuutta niitä sukumme jäseniä kohtaan, jotka ovat olleet taistelemassa Suomen itsenäisyyden ja olemassaolon puolesta. Ilman heitä tuskin olisimme tänään viettämässä Pylkön Sukuseuran 20-vuotisjuhlaa tänä vuonna 100-vuotista itsenäisyystaivalta juhlivassa Suomessa.

Tunnen silti ymmärtämystä niitä kohtaan, jotka vuonna 1918 valitsivat toisin. Uskon vakaasti, etteivät heistä useimmat tietäneet, mihin heidän valitsemansa tie olisi johtanut. Onneksi siitä kurimuksesta pelastuttiin.